

Principles of Regulating the Innovative Activity of Entrepreneurs

Jubanova Bayramgul Aymuratovna

Annotatsiya.

Davlat iqtisodiyotini rivojlantirishning asosiy sharti - bu korxonalarining innovatsion yo'naltirilgan faoliyati, ularning ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlarini qo'llash qobiliyatlari va tayyorligi. Maqolada mamlakatimiz iqtisodiyotini modernizatsiyalash va diversifikatsiya qilish sharoitida korxonalarining innovatsion faoliyatini moliyalashtirishga qaratilgan tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, raqobatbardosh afzalliklarga ega bo'lgan tarmoqlarda korxonalarining innovatsion faoliyatini moliyalashtirishni ta'minlash, korxonalar faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmini yanada takomillashtirish, davlat dasturlarini amalga oshirishda ko'maklashish hamda korxonalar faoliyatini moliyaviy rag'batlantirish va takomillashtirish masalalari o'z ifodasini topgan. Ushbu maqolada innovatsion loyihalar xususiyatlari va turlarini tasniflash, innovatsiyalarni moliyalashtirish strategiyalari tahlil qilingan. Tahlillarga ko'ra tegishli xulosalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: Modernizatsiya, diversifikatsiya, innovatsiyalar, innovatsion faoliyat, korxonalar, zamonaviy sharoitlar, moliyalashtirish, moliyalashtirish strategiyalari.

Kirish. Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish - bu yangi turdagi mahsulotlarni loyihalashtirish, ishlab chiqish va ishlab chiqarishni tashkil etish, yangi texnika, texnologiya, xizmatlar, ishlarni yaratish va joriy etish, yangi tashkiliy ishlanmalar ishlab chiqish va amalga oshirish uchun ajratilgan mablag'larni ta'minlash va ulardan foydalanish jarayonidir. Shakllari va boshqarish usullari.

Innovatsion rivojlanish relslarining uzatilishi davlat va korxonalar rahbarlarini o'z mahsulotlarining raqobatbardoshligini ta'minlash va yangi texnologiyalarni yaratish imkoniyatiga ega bo'lgan tarmoqlarni rivojlantirishga hissa qo'shadigan bunday faoliyatni amalga oshirishni majbur qiladi.

Zamonaviy sharoitda mahsulotlarning raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy omillar quyidagilardir:

1. Sanoat majmuasini texnik jihatdan qayta jihozlash va xarajatlarni minimallashtirish maqsadida ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlarini amalga oshirish;
2. Kompaniyaning o'zining innovatsion salohiyatini rivojlantirish;
3. Korxonaning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlarini shakllantirish.

Bugungi kunda innovatsion rivojlanishning asosiy cheklovchi omili korxonalar resurslarini boshqarishning mavjud usullarining nomukammalligidir. Buni hal qilish uchun korxonaning innovatsion faoliyatini moliyalashtirishning moliyaviy oqimlarni monitoring qilish va boshqarishning zamonaviy usullariga asoslangan, xatarlarni minimallashtirishga va ichki iqtisodiy aloqalarni kengaytirishga yo'naltirilgan bunday boshqaruv tizimini ishlab chiqish zarur.

Innovatsion faoliyatni moliyalashtirishni boshqarish jarayoni chuqur tahlilga ega bo'lmaganligi va paydo bo'lganidan beri yuzaki ko'rib chiqilganligi sababli, ushbu hodisani alohida tarkibiy qism sifatida emas, balki jarayonni tahlil qilish uchun butun majmua sifatida ko'rib chiqish zarurati tug'ildi. Korxonaning innovatsion faoliyatini va ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda uni moliyalashtirish manbalarini tashkil etish va nazorat qilish.

Moliyalashtirishni boshqarish tizimining asosiy maqsadi innovatsiyalarga asoslangan uzoq muddatli raqobatbardosh ustunliklarni shakllantirish va natijada korxonalar qiymatini oshirishdir. Innovatsion faoliyatning har xil bosqichlarini ularning uzluksizligini ta'minlash uchun o'z vaqtida moliyalashtirish vazifalari oxirgi o'rinni egallamaydi.

To'g'ridan-to'g'ri korxonada moliyalashtirishni boshqarishning asosiy ob'yektlari:

- Innovatsion faoliyat;
- Innovatsion rivojlanish dasturi;
- Innovatsion rivojlanish byudjeti;
- Innovatsion loyiha.

Innovatsion faoliyat - bu eng zamonaviy texnologiyalarga asoslangan va ularni modernizatsiya qilish va kelgusida ishlab chiqarishga yo'naltirilgan mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish orqali korxonaning raqobatbardoshligini oshirish maqsadida o'zlarini rivojlantirish va ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlarini jalb qilishga qaratilgan faoliyatdir. Innovatsiyalar obekti sifatida innovatsiyalar deb tan olingan tovarlar va xizmatlar bo'lishi mumkin, qoida tariqasida bunday yangiliklar o'zgartirilgan, takomillashtirilgan tovarlar. Agar bir necha yil oldin jamiyat barcha turdagi yangiliklarga shubha bilan qaragan bo'lsa, endi iqtisodiy sub'yektlar ham, oddiy

iste'molchilar ham faqat iliq kutib olishadi va faol foydalanadilar, bu esa aholining ijtimoiy yetukligi haqida gapiradi. Innovatsion rivojlanish bilan shug'ullanadigan korporatsiyalar "muammo yaratish va echimini sotish" printsipli asosida harakat qilishlari sir emas.

Innovatsion rivojlanish dasturi - ma'lum bir ketma-ketlik bilan amalga oshiriladigan va ma'lum bir vaqt ufqiga mo'ljallangan tadbirlar. Ushbu dastur shuningdek, uni amalga oshirishdan kutilgan natijalar prognozini o'z ichiga oladi.

Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish manbalari, qoida tariqasida, kompaniyaning o'z mablag'lari, shuningdek kredit resurslari hisoblanadi. Bank kreditlari asosan yuqori rentabellikga ega bo'lgan kichik qisqa muddatli loyihalarni amalga oshirish uchun ishlatiladi.

Innovatsion loyiha - bu amalga oshirish to'g'risida qaror qabul qilish uchun ilmiy-texnik va iqtisodiy tushuntirishlarni o'z ichiga olgan rivojlanish rejasi. Bunday rejani ishlab chiqish natijasi innovatsion mahsulotni batafsil tavsifi va uni ishlab chiqarish bosqichma-bosqich, shuningdek, uni innovatsion ishlanmalar bozoriga kiritishdir. Yaxshi ishlab chiqilgan va amalga oshirilgan loyiha korxonaning to'liq salohiyati va yashirin imkoniyatlarini ochib beradi. Innovatsion loyihalarni bir necha mezonlarga ko'ra tasniflash mumkin (jadval).

Innovatsion (investitsiya) rivojlanish byudjeti - korxonaning innovatsion faoliyati uchun ajratmalarning ma'lum miqdorini, innovatsion mahsulotni sotishdan tushadigan daromadni va ushbu innovatsion jarayonga xizmat ko'rsatish bilan bog'liq xarajatlarni aks ettiradi. Har bir innovatsion rivojlanish jarayoni uchun yoki umuman butun dastur uchun investitsiya byudjeti tuzilishi mumkin.

Korxonaning innovatsion faoliyatini moliyalashtirishni boshqarish mexanizmini tahliliga ko'ra, uning rivojlanishi quyidagilarni o'z ichiga oladi degan xulosaga kelish mumkin.

Innovatsiyalarni moliyalashtirish strategiyalari;

Moliyaviy xavfsizlik strategiyasini amalga oshirish.

Moliyalashtirish strategiyasini ishlab chiqish innovatsion faoliyatni moliyalashtirish mafkurasini shakllantirish uchun asos sifatida qaralishi mumkin. Va moliyalashtirish mafkurasi korxonaning innovatsion faoliyatini moliyalashtirishning strategiyasi va taktikasini tashkil etadigan chora-tadbirlar majmuasi sifatida taqdim etiladi.

Moliyalashtirish strategiyasi innovatsiya jarayonining o'ziga ta'sir ko'rsatishga qaratilgan taktik innovatsion faoliyat orqali amalga oshirilishi mumkin. Investitsiya va innovatsion faoliyat korxonalarini rivojlantirish istiqbollarini amalga oshirishga qaratilgan. Va bu to'g'ridan-to'g'ri strategik rejalashtirish bilan bog'liq, chunki u xo'jalik yurituvchi sub'yektning uzoq muddatli maqsadlarini muvofiqlashtirishni ta'minlash va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga mo'ljallangan. Korxonalarining investitsiya va innovatsion dasturlari ushbu maqsadlarga zid bo'lmasligi kerak. Mobil, jadal rivojlanayotgan innovatsion tizimlarni shakllantirish korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy barqarorligiga erishishning asosiy usullaridan biridir. Investitsiya va innovatsion o'zaro aloqalar innovatsiyalarning eng muhim strategik va taktik maqsadlari va vazifalari sifatida tushuniladi, buning uchun birinchi navbatda mavjud investitsiya resurslarini sarflash va qo'shimcha manbalarni jalb qilish zarur.

Korxonaga yo'nalishi va boshqaruv maqsadlariga qarab, ikkita asosiy guruhdan tegishli taktika va rivojlanish strategiyasini tanlash kerak:

Birinchi guruh texnologik deb nomlanadi va ikki xil strategiyani o'z ichiga oladi - etakchilik va

taqlid.

Passiv - bu innovatsion marketing strategiyalari.

Yetakchilik strategiyasini tanlayotganda, kompaniya vaqti-vaqti bilan bozorga yangi mahsulotni kiritishi va byudjetining muhim qismini ilmiy-tadqiqot ishlariga sarf qilishi kerak bo'ladi. Ushbu strategiyani tanlashda kompaniya:

1. Yangi original g'oyalarni ishlab chiqish;
2. Ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish va u erda o'z mablag'larining katta qismini sarmoya kiritish;
3. Bozor va iste'molchi tomonidan mahsulotning sinov partiyasini chiqarish orqali yangi mahsulotni qabul qilishini tahlil qilish;
4. Bozor sinovlarini o'tkazish;
5. Tovarlarini qabul qilgandan so'ng, tovarlarni ishlab chiqarishni ketma-ket boshlash uchun choralar ko'ring;
6. Mahsulotni bozorga chiqarish bo'yicha ishlarni olib borish;
7. Bozordagi talab va taklif dinamikasini kuzatib boring va agar kerak bo'lsa, mahsulotni o'zgartiring va yangilang.

Ushbu strategiyani tanlash tashkilotga vaqtincha bozorni monopoliyalashtirishga va qo'shimcha foyda olishga imkon beradi. Shu bilan birga, innovatorlar ham yuqori noaniqlik va xavfga duch kelishadi, bu esa ushbu strategiyaning kamchiligidir. Ishonchsizlik birinchi navbatda texnologik soha, bozor va biznes kabi eng muammoli sohalar bilan bog'liq. Buning asosi ilmiy-tadqiqot natijalarini amalga oshirish va amalda qo'llash mumkin emasligi xavfida yotadi. Ikkinchi xavf - bu bashorat qilishning qiyinligi va iste'molchilarning istaklari o'zgaruvchanligi. Ushbu xavfni kamaytirish uchun bozor sinovlari o'tkaziladi. Ammo qiyinchilik shundaki, bunday sinov mahsulotni ma'lum hajmda ishlab chiqarilgandan keyingina amalga oshirilishi mumkin. Dastlabki kompaniyalarda quyidagilar bo'lishi mumkin:

- ushbu mahsulotlarning chiqarilishini to'xtatib turish;
- mahsulotni takomillashtirish;
- mahsulot uchun yangi bozorni tanlash.

Uchinchi xavf raqobatchilarga va ularning ushbu mahsulotga taqlid qilishga urinishlariga bog'liq. Raqobatchilar innovator kompaniyasining barcha xatolarini hisobga olishlari va samaraliroq harakat qilishlari mumkinligi vaziyatni yanada og'irlashtirmoqda. Aynan shu maqsadda ma'lum sifat standartlari va litsenziyalash belgilanadi. Taqlid strategiyasi yetakchiga ergashishni nazarda tutadi, ya'ni kompaniya raqobatchisi yangi mahsulot chiqarilishini kutadi va uning xatolari va mahsulot yaxshilanishini hisobga olib, uni bozordan siqib chiqara boshlaydi. Ushbu maqsadlar uchun passiv kompaniya vaqti-vaqti bilan ilmiy-tadqiqot ishlariga katta mablag ajratadi. Shuningdek, passiv kompaniyalar ishlab chiqarish xarajatlarini egiluvchanlik va tejamkorlik yordamida kamaytiradi. Ushbu strategiya "etakchilar" duch keladigan xavfni minimallashtirishga imkon beradi. O'zining innovatsion mahsulotiga ega bo'lgan kompaniyalar boshqa kompaniyalar bozorga o'xshash mahsulotni olib kelguncha kutib turishlari odatiy hol emas, bu xatolarga yo'l qo'ymaslik va talabning etishmasligi xavfisiz mahsulotning o'z versiyasini bozorga olib chiqish imkonini beradi.

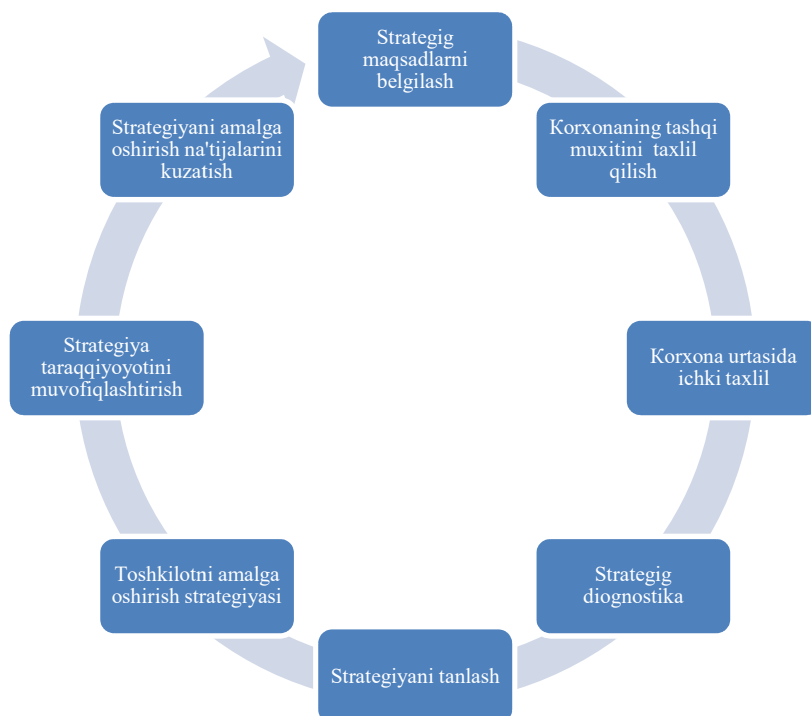
Tanlangan rivojlanish strategiyasiga va asosiy investitsiya ob'ektlarini aniqlashga qarab, moliyalashtirishni boshqarishning asosiy ob'ektlari ro'yxati aniqlanadi, ular tarkibiga innovatsiya va investitsiya faoliyatining o'zi, shuningdek rivojlanish byudjeti kiradi. Innovatsion jarayonlarni boshqarish va ularni moliyalashtirish uchta darajada amalga oshiriladi: strategik, operativ va taktik.

Strategik menejment kompaniyaning innovatsion yo'nalishini, uning uzoq muddatli istiqbolga mo'ljallangan maqsadlari va vazifalarini belgilab beradigan aniq bir boshqaruv sohasida kompaniyaning innovatsion faoliyatini amalga oshirishning kompleks rejasini ishlab chiqishi bilan ajralib turadi.

Korxonaning innovatsion faoliyatini strategik boshqarish tsiklining umumiy sxemasi quyidagicha.

Innovatsion faoliyatni moliyalashtirishning taktik boshqaruvi o'rta muddatli istiqbolga mo'ljallangan va belgilangan ko'rsatkichlarga erishish maqsadini ko'zlaydi. Ushbu ko'rsatkichlarga erishish natijasi - bu innovatsion jarayonlarning ayrim yo'nalishlari uchun byudjetlarni shakllantirishni ta'minlaydigan boshqaruv qarori.

Operatsion menejment qisqa muddatda moliyalashtirishni boshqarish muammolarini hal qilishga qaratilgan. Innovatsion faoliyatni moliyalashtirishni tezkor boshqarish natijasi - innovatsion jarayonlarni amalga oshirish doirasida korxonaning moliyaviy holati to'g'risidagi haqiqiy hisobot. Bunday hisobotni olish uchun pul oqimlari tahlili o'tkaziladi, ularning haqiqiy hajmi va maqsadi hisoblab chiqiladi.

1- Shaki. Innovatsion strategik boshqaruv tsikli

Venturani moliyalashtirishda yangi mahsulot g'oyasining o'ziga xosligi, shuningdek tashkilotni boshqarish sifati katta rol o'ynaydi. Shuning uchun investor har doim innovatsion g'oyalarni ularni keyinchalik amalga oshirish va amalga oshirish imkoniyatlari nuqtai nazaridan qat'iy

tanlab oladi va venchur kapital fondlaridan yordam oladigan korxonalar boshqaruv darajasining holati va salohiyatini har tomonlama baholaydi, ya'ni oluvchi korxonalar. Venture investorlari - bu g'oyani amalga oshirishga qaror qilgan, shuningdek vakolatli menejerlar, huquqshunoslar, amaliyotchilar orasida tashabbuskor qo'llab-quvvatlash guruhini tashkil etgan va investitsiya qilingan kompaniya uchun zarur mablag'larni taqdim etgan venchur (xavfli) kompaniyalar asoschilari. Keyinchalik, ko'pincha investorlarning ahamiyati o'tgan davrni baholash va ijobiy intervalli natijalar bo'lsa, keyingi bosqichlarni subsidiyalash bilan cheklanadi. Shu bilan birga, oldindan kelishilgan biznes-rejani amalga oshirishga alohida e'tibor qaratiladi va ishlarni yakunlash muddatlarini bajarish qo'shimcha mablag 'olish shartidir.

Ko'pgina hollarda, amalda, kapital qo'yilmalarning birlashtirilgan shakli mavjud bo'lib, unda mablag'larning bir qismi o'z kapitaliga qo'shiladi, qolgan qismi esa investitsiya ssudasi shaklida beriladi. Ko'pgina innovatsion loyihalarni tijoratlashtirish uchun venchur moliyalashtirishning moslashuvchan va tanlangan tizimi eng mos keladi, bu esa ushbu loyihalarni amalga oshirishda qatnashuvchilarni bozor muvaffaqiyatiga erishishda faol va ijodiy ishtirok etishga undaydi. Ushbu yondashuv venchur investitsiya va bank kreditlari o'rtasidagi asosiy farqni o'z ichiga oladi. Ventur kapitalistlarining yakuniy foydasi mablag'lar qo'yilgandan 5-7 yil o'tgach paydo bo'ladi, chunki ularning asosiy maqsadi yillik foydani taqsimlash emas, balki biznesga tushgan barcha foydalarni investitsiyalashdir. Agar shu vaqt ichida venchur korxonalar tijorat muvaffaqiyatiga erishsa va tannarxi birinчисiga nisbatan bir necha baravar yuqori bo'lsa, unda barcha sheriklar foydadan ko'p marta ko'proq foyda olishadi va ularning xatarlari oqlanadi. Shunday qilib, agar venchur fondlari, shuningdek o'z resurslarini innovatsion sohaga sarflaydigan tadbirkorlar va ixtirochilar birgalikda ishlashsa, ular ulkan moliyaviy yutuqlarga erishishlari mumkin. Aks holda, tashkilot muvaffaqiyatga erisha olmaydi va venchur investor investitsiya qilingan mablag'larini yo'qotishi yoki o'ta og'ir hollarda ularni foyda keltirmasdan qaytarishi mumkin.

Venchur investorlar o'zlari oldiga qo'ygan maqsad, agar loyihaning innovatsion tarkibiy qismini amalga oshirish bosqichida, venchur kapital korxonalarining bozor qiymatini oshirish uchun asoslar yaratilsa. Ushbu xarajatlarga ilmiy tadqiqotlar, ilmiy ishlanmalar, marketing tadqiqotlari, shuningdek, yangi mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish uchun patent va qo'llab-quvvatlash xarajatlari kiradi. Venturani moliyalashtirishning yakuniy natijalarini baholash umuman investitsiya loyihasini amalga oshirish samaradorligini baholashga asoslanadi, bunda innovatsiya bosqichi tarkibiy qism hisoblanadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib shuni ta'kidlashni istardimki, innovatsion rivojlanish dasturining moliyaviy xavfsizligini boshqarish bo'yicha aniqlangan ko'rsatkichlar asosiy boshqaruv ob'ektlari sharoitida korxonalarining innovatsion faoliyatini boshqarishning asosiy maqsad va vazifalarini shakllantirishni ta'minlaydi. Tuzilgan vazifalardan har qanday korxonalarining innovatsion faoliyatini moliyalashtirishni boshqarish uchun foydalanish mumkin. So'nggi yillardagi voqealar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy rivojlanish modellarini o'zgartirish vaqti keldi. Iqtisodiy o'sish va jamiyat farovonligining barqaror o'sishi o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash uchun iqtisodiyotning tashqi sharoit o'zgarishiga nisbatan zaifligini kamaytirish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Innovatsiyalarni boshqarish: darslik. / Maxovikova G.A., Efimova N.F. - M.: Eksmo, 2010.

2. Ildyakov A.V. Balansli ballar tizimining konsepsiyasi doirasida korxonaning innovatsion faoliyatini boshqarish samaradorligini oshirish: Monografiya. - Nijnevartovsk: Nijnevartovning nashriyoti. 2011 yil.
3. Gaunova, M.A. 2012. Innovatsiyalarni moliyalashtirish tizimining xususiyatlari. Rossiya tadbirkorligi 24, 83-90.
4. Surin, A.V. va Molchanova, O.P. 2008. Innovatsion boshqaruv. Moskva, Infra M, 58-60.
5. Ogovlev, L.M. 2013. Innovatsion boshqaruv. Moskva, Infra-M, 52
6. Lochan, SA, Fedyunin, D.V., BezpaloV, V.V. va Petrosyan, DS (2015). Korxonalarning sanoat siyosatini shakllantirishning nazariy masalalari. Xalqaro iqtisodiyot va moliyaviy muammolar jurnali, (3S), 274-280.
7. Plaskova, N.S., Prodanova, N.A., Zatsarinnaya, E.I., Korshunova, L.N., & Chumakova, N.V. (2017). Innovatsion faoliyatni investitsiya jozibadorligini baholashni amalga oshiruvchi tashkilotlarni uslubiy qo'llab-quvvatlash. Huquq va iqtisodiyotning ilg'or tadqiqotlari jurnali
8. Savignac, F. (2008). Moliyaviy cheklovlarning innovatsiyalarga ta'siri: nima To'g'ridan-to'g'ri o'lchovdan o'rganish mumkinmi? Innovatsiya iqtisodiyoti va yangi Texnologiya, 17